

УДК 025.7/.9:[026:37](477-25)ДНПБУ

П. І. Рогова,

*канд. іст. наук, старш. наук. співроб.,
засл. працівник культури України, директор
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського*

**ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ГАЛУЗЕВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ НА БАЗІ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Стаття докладно інформує про етапи та процеси створення на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГР), що здійснювались у межах НДР упродовж 2011–2013 рр. Викладено також найближчі перспективи розвитку ІГР, що спираються на вже набутий досвід його формування й використання.

Ключові слова: інтегрований галузевий інформаційний ресурс, інформаційний простір, суспільство знань, он-лайн послуги.

Актуальність дослідження. Інформаційне суспільство, утворене людством у другій половині ХХ ст., на сучасній стадії свого розвитку має дедалі тісніший зв'язок із динамікою комп'ютерної техніки й інформаційних технологій, практично необмежені можливості яких сформували нині нове комунікативне середовище. Воно диктує свої закони для всіх, хто бере участь у створенні величезного інформаційного простору, зокрема й для бібліотек.

Думка про те, що книгозбірні відімруть, уже не є сьогодні актуальною. Бібліотеки в нових інформаційних реаліях мусять активно трансформуватись «у істинно культурні центри й місце обміну знаннями, виконуючи роль посередника між місцевим і глобальним, національним і загальнолюдським. Бібліотеки мають стати найважливішим інструментом в оволодінні широкими верствами населення лінгвістичним і культурним розмаїттям, не обмежуючись лише пов'язаною зі спадщиною функцією, а дозволяючи вписати все це розмаїття в інфосферу держави та світу» [12].

Провідні зарубіжні вчені, серед яких О. Б. Антопольський [1], Л. О. Лаврик [9], О. В. Ліндеман [10], Н. В. Соколова [16], Я. Л. Шрайберг [21], та вітчизняні – Горовий В. М. [3], Л. А. Дубровіна [6], І. О. Давидова [4], В. О. Ільганаєва [5], О. С. Онищенко [6], Г. Шемаєва [20] та ін. у своїх працях наголошують, що сучасна бібліотека має бути бібліотекою нового типу – як «одна з інфраструктурних інформаційних складових інформаційного суспільства» (Я. Л. Шрайберг), що приймає всі нові умови й має працювати в них. О. С. Онищенко та Я. Л. Шрайберг зазначають: «Для того, щоб будувати бібліотеку нового типу, бібліотечному товариству нині необхідно масштабно осмислити такі фундаментальні явища:

- появу читачів, які для задоволення своїх потреб використовують сучасні інформаційні технології;

- стрімке розростання інформаційних електронних ресурсів;
- якісну зміну інформаційного простору й інтегративний характер останнього;
- катастрофічне відставання бібліотечної думки від змін ресурсної бази, інформаційної грамотності, інформаційного середовища й «Бібліотекарям і їх керівникам, – зазначає Я. Л. Шрайберг, – необхідно докласти максимум зусиль, щоб в еру електронно-інформаційних комунікацій не втратити свої позиції, не перетворитися на вторинний суспільний інститут», а стати бібліотекою XXI століття [21]. Для цього бібліотека, наголошують учені, має використовувати ефективні й прогресивні методи роботи, зокрема такі, як участь у корпоративних системах (з обов'язковою вигодою для себе), у повсякденну практику яких мають увійти такі форми роботи:

- формування ресурсів, зокрема електронних, й обов'язкової їх інтеграції в комплекси;
- обов'язковий онлайн-доступ до своїх ресурсів;
- веб-сайт бібліотеки повинен мати повний набір навігаційних інструментів, щоб користувач міг легко знайти необхідне;
- через веб-сайт користувачу має надаватися доступ до зведених каталогів та інших корпоративних бібліотечно-інформаційних ресурсів національного й міжнародного рівня;
- електронна доставка документів має стати одним із основних видів сучасних міжбібліотечних комунікацій;
- бібліотечні кадри мають постійно підвищувати свою кваліфікацію [14, 21].

Отже, формування електронних ресурсів, розширення мультисервісів, наповнення новим змістом традиційних послуг бібліотеки – це обов'язкові складові сучасної бібліотеки. На цьому наголошує О. С. Онищенко: «Майбутнє диктує нам образ моделі бібліотеки як комплексу багатства ресурсів і багатства послуг. На ці орієнтири має спрямовуватись увага теоретиків і практиків бібліотечної справи» [14].

Одним із пріоритетних напрямів державної політики сучасної України є розвиток і створення відкритої мережі освітніх ресурсів, їх інтеграція, про що наголошується в «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013)» [17], у Законі України «Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» [19], у Концепції Державної цільової національної культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» [7]. Вагомим завданням у вищезазначених документах є об'єднання зусиль організацій і відомств щодо вирішення проблем інформаційної підтримки науки й освіти. Таким чином, інтеграція та глобалізація, явища властиві сучасному суспільству, почали активно впливати на розвиток науки й освіти, а також бібліотек.

Інтеграція передбачає об'єднання ресурсів і сервісів у рамках єдиної інформаційної системи, це новий напрям діяльності книгозбірень на сучасному етапі. На цьому наголошують зарубіжні й вітчизняні вчені О. Антопольський, Ф. Воройський, Я. Шрайберг, К. Лобузін, Г. Шемаєва та ін., вважаючи, що досвід

інтеграції бібліотечних інформаційних ресурсів ґрунтується на створенні корпоративних автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем. Ф. Воройський та Я. Шрайберг виокремлюють такі основні види корпоративних бібліотечно-інформаційних систем: зведені каталоги, бібліотечні системи корпоративної каталогізації, інтегровані бібліотечно-інформаційні системи [2, 21]. Визначено, що головними принципами інтеграції бібліотечних ресурсів є технологічна єдність, єдність простору метаданих, єдність методичних принципів оброблення бібліотечних ресурсів [11]. Необхідно зазначити, що побудова корпоративної інформаційної мережі й інтеграція ресурсів на базі бібліотек передбачає як співпрацю із зовнішніми партнерами для збирання й розміщення ресурсів на одному з серверів корпорації, так і формування ресурсів у бібліотеці на базі єдиної платформи, наприклад САБ ІРБІС. Прикладом останнього виду інтеграції можуть бути бібліотечно-інформаційні ресурси НБУВ, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, сформовані на цій платформі. Інтеграція інформаційних ресурсів здійснюється двома способами: розподіленим і централізованим. У ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського використовуються обидва.

Варто зауважити, що інтеграція стала фундаментом для створення корпорацій, асоціацій тощо в зарубіжних країнах ще в 70-ті роки ХХ ст. У США нині функціонує понад 200 міжнародних функціональних і регіональних об'єднань: консорціумів, асоціацій, корпорацій тощо. Один із найвідоміших зарубіжних консорціумів – американська корпорація OCLC (Online Computer Library Centre), яка об'єднує ресурси бібліотек світу. У США також створено консорціум університетських бібліотек тощо. Аналогічні процеси відбуваються і в інших країнах світу. У Росії, зокрема, ще в 2003 р. створено Російський інформаційно-бібліотечний консорціум (РІБК), до якого ввійшли 5 найбільших бібліотек Росії (Російська національна бібліотека, Російська державна бібліотека, Парламентська бібліотека, бібліотека Московського державного університету імені Ломоносова, Всеросійська бібліотека іноземної літератури імені М. І. Рудоміно), а також діють консорціуми МАРС, АРБІКОН. Державна публічна науково-технічна бібліотека Росії створила російський зведений каталог науково-технічної літератури, бібліографічні записи до якого надають бібліотеки Росії й України, що є прикладом централізованого виду інтеграції. Прикладом розподіленого виду інтеграції може бути створений Державною публічною науково-технічною бібліотекою Росії проект «ІРБІС-Корпорація», завдяки якому здійснюється пошук і запозичення ресурсів із веб-каталогів більш як 100 книгозбірень країн СНД – учасниць проекту.

Активна корпоративна робота ведеться й серед бібліотек України. У Рівненській області функціонує проект «Регіональна корпоративна бібліотечна система», у Донецькому регіоні діє «Корпоративна мережа міста Маріуполя», у Миколаївській області існує «Корпоративна система бібліотек вищих навчальних закладів міста Миколаєва», у Кіровоградській області – «Центральний український корпоративний

каталог», у Луганській області – «Зведений електронний каталог періодичних видань м. Луганська» та ін. [13].

Основні завдання бібліотечних корпорацій:

– підвищення повноти, оперативності бібліотечно-інформаційного обслуговування всіх категорій користувачів;

– забезпечення й полегшення вільного та широкого доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів держави всіх категорій користувачів, а також світової спільноти;

– скорочення витрат фінансових, трудових і матеріальних ресурсів бібліотек та інформаційних служб, які є учасниками корпорації, на створення й підтримку електронних каталогів, інших видів бібліотечно-інформаційних ресурсів, а також масових послуг користувачам;

– надання допомоги бібліотекам та іншим учасникам корпорації в придбанні програмно-технічних засобів і впровадженні сучасних інформаційних технологій (враховуючи навчання персоналу).

Сучасна педагогічна наука й освіта, як й інші сфери діяльності, потребують оперативної, своєчасної та повноцінної інформації, швидкого, зручного, багатоаспектного доступу до різноматичних баз даних, наукової періодики, наукової літератури, тобто доступу до результатів як вітчизняних, так і світових досліджень. Слід зазначити, що стан інформаційного забезпечення науки й освіти в Україні є далеким від необхідного. Так, більшість із 20 тис. бібліотек освітянської мережі МОН України та НАПН України впродовж багатьох років існують в умовах постійного бюджетного дефіциту, внаслідок якого не можна говорити про їх повноцінне комплектування, а також удосконалення їхньої діяльності шляхом впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Тому нині особливо актуальною є проблема створення спільними зусиллями сегменту з психолого-педагогічних питань та освіти в інформаційному просторі держави, широкого й грамотного його використання в наукових та освітніх цілях. Адже, **інформаційно-освітні ресурси – це сукупність науково-педагогічної, навчально-методичної, хрестоматійної, нормативно-технічної й інструктивної інформації, до якої забезпечено доступ користувачів, диференційований за роллю й місцем учасника освітнього процесу, а також можливість отримання інформаційного ресурсу відповідно до особистісних особливостей і переваг користувача [15].**

Саме тому провідні педагогічні бібліотеки держави як інформаційні галузеві центри мають вирішувати вищезазначені проблеми та створювати уніфікований доступ до своїх електронних ресурсів, брати участь у корпоративних проектах із метою радикального поліпшення якості інформаційного обслуговування науковців і практиків галузі. У зв'язку з цим формування тематичних баз даних, документальних масивів електронних бібліотек зі своїми профілями комплектування, принципами визначення пріоритетних бібліотечних фондів і колекцій для переведення їх в електронну форму, що традиційно було

прерогативою центрів наукової та технічної інформації, є сьогодні одним із важливих напрямів роботи таких книгозбірень, які мають завдяки цьому перейти на новий рівень роботи.

З огляду на актуальність зазначеного вище колектив ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського впродовж 2011–2013 рр. розробляв НДР «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського» (наук. керівник – канд. іст. наук, старш. наук. співроб. П. І. Рогова). Метою статті є аналіз результатів здійсненої НДР щодо формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Актуальність теми дослідження обумовлено важливістю розвитку в Україні інформаційного суспільства – «суспільства знань», в якому ресурси й інноваційна діяльність бібліотек відіграють найголовнішу роль. У зв'язку з вищезазначеним для ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головної бібліотеки освітянської галузі виникла необхідність створення ефективної системи, побудованої на інтегрованому галузевому інформаційному ресурсі (ІГР), сформованому спільними зусиллями вищезазначеної книгозбірні з бібліотеками освітянської мережі НАПН України та МОН України, та створенні єдиного вікна доступу до нього. Успішне вирішення поставлених завдань потребувало розробки наукових, технічних, організаційних, науково-методичних засад і координаційних дій НАПН України, МОН України та ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо втілення вищезазначеного в практику роботи бібліотек освітянської мережі.

Основна частина. Упродовж 3-х років колективом науковців у межах цієї НДР формувалася й аналізувалася джерельна база, яка станом на 1.10.2013 р. налічувала 647 джерел. До неї ввійшли наукові праці зарубіжних і вітчизняних бібліотекознавців, матеріали конференцій, законодавчі та нормативні акти, стандарти, термінологічні словники, актуальні матеріали з періодичних видань, довідники тощо.

Для проведення наукового проекту було вивчено й узагальнено світовий і вітчизняний досвід щодо формування корпорацій, створення ІГР, проаналізовано терміносистему НДР. Учасниками НДР обґрунтовано й визначено основні її поняття, зокрема ІГР – це сукупність джерел інформації (вітчизняні та зарубіжні електронні ресурси з питань педагогіки, психології й освіти) й інформаційних послуг, організована з метою відображення структури знань у даній галузі людської діяльності на 3-х рівнях інтеграції – організаційно-технологічному, логічному й фізичному, доступ до яких надається користувачам завдяки відповідному програмному забезпеченню [8]. Також у межах НДР було видано й надіслано до бібліотек мережі словник законодавчої й стандартизованої термінології «Інформаційні ресурси», до якого ввійшли терміни, що регулюють відносини в інформаційній сфері, а саме: у державних стандартах України з інформаційної

діяльності, бібліотечної, видавничої справи, які визначають процеси створення, формування, зберігання та використання інформаційних ресурсів.

Теоретичним підґрунтям реалізації мети й завдань НДР було розроблення в межах цього наукового проекту 3-х концепцій:

- «Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського»;
- «Концепція науково-педагогічної електронної бібліотеки Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»;
- «Концепція веб-порталу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського».

У **«Концепції створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського»** обґрунтовано поняття ІГР, мету, головні принципи, шляхи, основні напрями його створення, визначено учасників формування ІГР, модератора цього процесу – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Підкреслено, що основою інтегрування бібліотечно-інформаційного ресурсу в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського є три рівні інтеграції: організаційно-технологічний, логічний і фізичний, які реалізуються завдяки ІКТ з усіма утвореними ними інтерфейсами, шлюзами, метаданими (рис. 1). У Концепції зазначено, що для створення ІГР та надання доступу до нього в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотеках мережі мають забезпечуватися єдині умови формування та функціонування ресурсів, зокрема правові норми, єдині методики та технології й цілеспрямований розвиток матеріально-технічних засобів. Завдяки вищезазначеному на базі порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського буде створено єдине вікно доступу до галузевих інформаційних ресурсів, сформованих головною педагогічною бібліотекою країни спільно з книгозбірнями мережі, що є запорукою рівного доступу освітян України до сучасних знань, незалежно від їх статусу й місця перебування. Ця Концепція є теоретичним документом щодо перспектив формування ІГР на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спільно з бібліотеками освітянської мережі. Її розробка стала вагомим здобутком групи науковців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

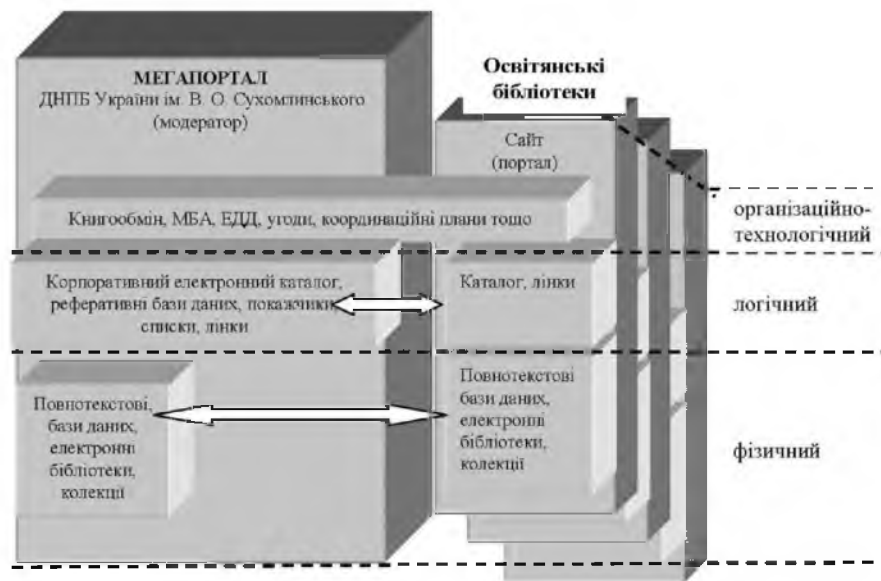

Рис. 1. Структура інтеграції бібліотечних ресурсів

Наступні дві концепції також є важливими документами для втілення мети й завдань цієї НДР. Метою «Концепції науково-педагогічної електронної бібліотеки Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» є відображення структури сучасного знання в галузі освіти, педагогіки, психології та суміжних галузей, а також бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства й інформаційної діяльності щодо повноцінного інформаційного забезпечення фахових потреб користувачів шляхом їх ознайомлення з повними текстами робіт українських і зарубіжних авторів, надання вільного доступу до праць класиків педагогічної, психологічної наук, наукової продукції співробітників ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського тощо. Науково-педагогічна електронна бібліотека Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (НПЕБ) складається не тільки з фонду електронних документів, а й із довідково-пошукового апарату й програмно-технологічного комплексу. НПЕБ є складовою інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГІР) ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, що формується на матеріально-технічній базі та на єдиній платформі бібліотеки, а саме: на САБ ІРБІС, і функціонує в її локальній мережі, доступ до якої надається в он-лайн режимі, а також через веб-портал книгозбірні (посилання на неї розміщено на головній сторінці порталу). Право власності на електронні документи фонду належить різним юридичним та фізичним особам, авторське право поширюється лише на частину одиниць зберігання. НПЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського станом на 1.01.14 р. вміщувала понад 1000 документів, з них 800 повнотекстових рідкісних і цінних видань, 300 повних текстів сучасних книг із психолого-педагогічних питань, статей із журналів, 200 праць В. О. Сухомлинського. До цього ресурсу надається доступ для авторизованих користувачів через ЕК бібліотеки.

Створення НПЕБ – складне завдання, що потребує вирішення значної кількості організаційних, методичних і технічних питань. Проект здійснюється в кілька етапів. Після їх завершення НПЕБ функціонуватиме в робочому режимі. НПЕБ має стати не тільки сховищем найзначущішої наукової галузевої інформації, а й потужним інструментом, що сприяє розвитку вітчизняної педагогічної та психологічної наук й освіти.

«Концепція веб-порталу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» – важливий крок на шляху реалізації потужного проекту, головне завдання якого полягає у відображенні структури знань із педагогіки, психології й освіти та забезпеченні рівного доступу до них для всіх учасників освітнього процесу в усіх регіонах України. Метою створення веб-порталу, де буде розміщено ІГР, є розроблення програмно-технічної платформи для формування на ній бібліотечно-інформаційних ресурсів ДНПБ України ім. В. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек, інших учасників, які матимуть бажання брати участь у створенні ІГР, а також ліцензійних продуктів і світових освітніх ресурсів із вільним доступом в Інтернет. У концепції зазначено, що створення порталу відбуватиметься на засадах інтегративності й інтероперабельності, що забезпечить:

- поєднання на порталі всіх видів первинної та вторинної інформації в усіх формах подання;
- надання бібліотечно-інформаційних послуг для підтримки наукової та навчально-виховної діяльності в Україні;
- підтримку науково-методичної роботи мережі освітянських бібліотек України;
- використання автономних програмних продуктів і баз даних із можливістю поступового нарощування й заміни.

Необхідно підкреслити, що введення в практику роботи бібліотек освітянської мережі наукових розробок і положень вищезазначених концепцій потребує як чималих зусиль від колективу головної педагогічної книгозбірні, так і розуміння й бажання керівників освітянських бібліотек працювати інноваційно, мати технічно оснащені книгозбірні, відповідне програмне забезпечення, єдність форматів тощо. Як показав трирічний досвід виконання цієї НДР, колективи провідних освітянських бібліотек через різні причини важко підтримують таку інформаційно-комунікаційну взаємодію. Але в ХХІ столітті зазначеним установам треба бути модерними. Зупинятися не можна. Тому підбиваємо підсумки результатів цієї НДР, спільної співпраці в її межах, робимо висновки й продовжуємо в наступному науковому проекті розпочате.

Необхідно зазначити, що в результаті системної роботи колективу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо вдосконалення організаційних і технологічних процесів формування електронного й традиційного ресурсів фахівцями зазначеної установи було розроблено організаційні та науково-методичні засади формування ІГР у межах НДР і надіслано до бібліотек:

- 3 (три) концепції;
- збірник наукових праць в електронному вигляді за результатами проведеного всеукраїнського семінару (представлений на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського);
- збірник наукових праць ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Вип. 4;
- 17 (сімнадцять) нормативно-інструктивних документів;
- 1 (один) практичний посібник;
- 9 (дев'ять) методичних документів із питань удосконалення роботи бібліотек мережі;
- 2 (два) інформаційно-аналітичні огляди, що висвітлюють діяльність бібліотек мережі;
- 17 (сімнадцять) бібліографічних посібників різних видів;
- 1 (один) словник «Інформаційні ресурси»;
- 3 (три) збірники «Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики (2010, 2011, 2012 рр.);
- 3 (три) зведені плани інформаційно-видавничої діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі тощо.

У межах цієї НДР ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спільно з бібліотеками мережі розпочато практичне втілення поставлених завдань, а саме: інтегрування ресурсів і розміщення їх на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за допомогою таких методів: а) створення зведених баз даних централізованим способом із зовнішніми партнерами, зокрема з провідними бібліотеками освітянської мережі; б) започаткування розподіленої системи локальних каталогів провідних бібліотек освітянської мережі; в) інтеграція ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на базі єдиної платформи – САБ ІРБІС (електронний каталог, реферативна база, електронна бібліотека).

Таким чином, у межах НДР колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спільно з бібліотеками мережі було створено інтегровані ресурси з психолого-педагогічних питань, що розміщені на веб-порталі зазначеної книгозбірні, це:

- *реферативна база даних із психолого-педагогічних питань;*
- *зведена база дисертацій з психолого-педагогічних питань ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі;*
- *зведена база періодичних видань ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі;*
- *розподілена система локальних каталогів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського і провідних бібліотек мережі.*

Формування реферативної галузевої бази на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спільними зусиллями з освітянськими бібліотеками розпочалось у 2007 р. Нині триває корпоративна робота зазначеної книгозбірні з 18 провідними бібліотеками мережі, серед яких у проекті станом на 1.10.2013 р. взяло

участь 15 бібліотек ВНЗ III–IV р. а., 2 бібліотеки установ НАПН України й Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека. Загалом реферується 40 видань, із них 20 назв періодичних і продовжуваних видань із психолого-педагогічних питань, що надходять до фондів бібліотек ВНЗ, та 20, що надходять до фондів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Таблиця 1

Динаміка реферування статей із періодичних і продовжуваних видань бібліотеками – учасницями кооперативної співпраці

Рік	Кількість бібліотек-учасниць	Кількість назв продовжуваних видань	Прореферовано статей	Надіслано рефератів
2009	5	9	412	1160
2010	12	16	891	2382
2011	14	18	1874	3836
2012	18	20	2084	3923

Як бачимо з таблиці 1, є позитивна динаміка зростання всіх показників у цьому напрямі: збільшилася кількість бібліотек-учасниць кооперативної співпраці, оприлюднених продовжуваних видань, прореферованих статей і самих рефератів.

У створенні зведеної бази дисертацій із психолого-педагогічних питань брали участь ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та 12 бібліотек мережі, з яких 4 бібліотеки Інститутів НАПН України та 8 бібліотек ВНЗ: Маріупольського державного університету, Республіканського ВНЗ «Кримський гуманітарний університет», Республіканського ВНЗ «Кримський інженерно-педагогічний університет», Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Київського національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського, Житомирського державного університету імені І. Франка, Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), які мають програми ІРБІС. З іншими ВНЗ договори перебувають на стадії підписання. Станом на 1.10.2013 р. зведена база дисертацій містила понад 7790 записів, нею вже активно користуються освітяни.

Наступний інтегрований ресурс – зведена база сучасних фахових періодичних видань, що передплачують ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотеки мережі, розміщена також на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Роботу над ним розпочато в 2013 р. На порталі зазначеної бібліотеки сформовано ще один інтегрований ресурс – розподілену систему локальних каталогів, до якої ввійшло 8 ЕК провідних бібліотек мережі, що мають веб-ІРБІС. Це – ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, НБУВ, ДНПБ ім. К. Д. Ушинського РАО (Росія), корпорація бібліотек м. Миколаєва. З 2014 р. формуватиметься зведена база «Галузевих періодичних видань із питань педагогіки та психології з 1807–1912 року», що наявні у фондах ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек

освітнянської мережі. Нині триває організаційна й технологічна підготовка до її створення. У ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розпочато роботу з формування ще одного інтегрованого ресурсу з бібліотеками – зведеної бази рідкісних і цінних видань (РЦВ) із психолого-педагогічних питань, що розміщуватиметься на порталі зазначеної установи. Для створення цього ресурсу в межах НДР фахівцями книгозбірні двічі було проведено аналіз стану РЦВ у бібліотеках мережі: виявлено кількість, види документів, стан оцифрування, представлення оцифрованих документів на сайтах бібліотек. За даними анкетування, що проводилось у травні-червні 2013 року, РЦВ зберігаються в 58 провідних бібліотеках мережі, а саме: науково-педагогічних бібліотеках ВНЗ III–IV р. а. педагогічного й інженерно-педагогічного профілю, державних та національних університетах класичного типу, обласних інститутах підвищення педагогічної освіти (ОППО). У шкільних бібліотеках такі видання відсутні. Загальна кількість РЦВ – понад 125 тис. прим., з яких оцифровано небагато – 1454 книги. Оцифрували їх 12 провідних бібліотек, з них лише 4 книгозбірні розміщують такі видання на сайті, інші 8 надають доступ до документів тільки в локальній мережі. Необхідно зазначити, що найбільша кількість оцифрованих рідкісних видань у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – близько 1000 документів.

Дослідження дало підстави для такого висновку: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотекам мережі необхідно продовжувати цілеспрямовану роботу щодо оцифрування своїх найцінніших видань і надавати до них доступ віддаленим користувачам через сайт, а в майбутньому ввести ці видання до корпоративної електронної педагогічної бібліотеки, яку буде створено в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Отже, реалізація корпоративного напрямку роботи мережею освітянських бібліотек МОН України і НАПН України дає змогу об'єднати зусилля провідних освітянських книгозбірень щодо ефективнішого формування ІГР й у результаті поліпшити рівень задоволення інформаційних потреб освітян за рахунок надання їм вільного й багатоаспектного доступу до галузевих інформаційних ресурсів.

З метою надання доступу до вищезазначених ресурсів у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та в бібліотеках мережі вводяться онлайн послуги, зокрема такі:

- електронна доставка документів;
- замовлення документів через електронний каталог на бронеполіцію;
- віртуальна бібліографічна довідка;
- служба «Запитай бібліотекаря» (чат, скайп [Skype], електронна пошта, телефон);
- навігатор в інтернет.

Усі вищезазначені сервіси діють у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, з 74 провідних бібліотек мережі електронну доставку документів представлено на 8 сайтах, «Віртуальною бібліографічною довідкою» користувачі мають змогу

скористатися на 15 сайтах (сторінках) бібліотек ВНЗ та на сайті Миколаївської НПБ. Необхідно зазначити, що поліпшився стан забезпеченості комп'ютерною технікою в провідних книгозбірнях мережі. Отже, провідним освітянським бібліотекам і надалі необхідно трансформуватися в сучасні інформаційні центри, формуючи електронні ресурси, оснащуючись технічними засобами, розвиваючи онлайніві послуги.

Формування повноцінного фонду як у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, так і в бібліотеках мережі, надання широкого доступу до нього завдяки ІКТ – одне з головних завдань цих книгозбірень.

Упродовж 3-х років у межах НДР співробітники відділу наукового комплектування ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського проводили моніторинг надходжень до фонду бібліотеки й участі в цьому процесі закладів, що передають їй безкоштовний обов'язковий примірник. Завдяки активній роботі фахівців у 2013 р. заклади більше почали надсилати обов'язкові примірники своїх видань до зазначеної установи, ніж у 2010 р. [22, с. 22]. Особлива увага під час дослідження приділялась аналізу надходжень документів із психолого-педагогічних питань. Він показав: якщо в 2011 р. до фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського надійшло 1275 видань галузевого спрямування, у 2012 р. – 837, то в 2013 р. – близько 3000 праць. Усі нові надходження вчасно вводилися в ЕК цієї бібліотеки, кількість бібліографічних записів якого станом на 01.01.2014 р. становила понад 170 тис. Як бачимо, збільшилася частка надходжень психолого-педагогічної літератури до фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Завдяки активній праці фахівців бібліотеки обов'язковий примірник системніше почав надходити до головної педагогічної книгозбірні. Колектив має приділяти й надалі увагу цьому питанню, вирішуючи його як організаційно, так і з залученням фінансів.

З метою створення повноцінного електронного каталогу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, а надалі повноцінного ІПР, у бібліотеці впродовж 2013 р. розпочато ретроспективну каталогізацію фондів. На першому етапі створювався імідж-каталог, у якому відображено понад 230 тис. карток, які буде переведено в електронний каталог бібліотеки.

У цей період методистами ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щорічно здійснювався аналіз фондів провідних бібліотек мережі, а саме: ВНЗ III–IV р. а. педагогічного й інженерно-педагогічного профілю, ІППО, Миколаївської, Львівської науково-педагогічних бібліотек, установ НАПН. Стан їхніх фондів відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Стан фондів провідних бібліотек мережі

Бібліотеки мережі	2010	2011	2012
Загалом у провідних бібліотеках мережі (у прим.), з них:	18,6 млн	19 млн	19,1 млн

у бібліотеках ВНЗ III–IV р.а.	17,2 млн	17,4 млн	17,8 млн
у бібліотеках ІППО	бл. 784000	824000	84500
у бібліотеках Львівської та Миколаївської НПБ	522848	8979000	9591000
у бібліотеках установ НАПН України	227932	277299	281000

Отже, з кожним роком збільшується не тільки фонд мережі освітянських бібліотек МОН України НАПН України, а й відсоток галузевих документів із психолого-педагогічних питань. Станом на 1.10.2013 р. він становив 19–20 %. Понад 50 % надходжень до фондів ВНЗ – це навчальна література. Відсоток надходження аудіовізуальних та електронних документів до бібліотек ВНЗ III–IV р. а. зменшується: так, у 2010 р. він становив 3,5 %, у 2011 р. – 2 %, у 2012 р. – 1,3 %. Схожа ситуація й в інших бібліотеках мережі. Львівська та Миколаївська НПБ майже не комплектують свої фонди електронними документами. Водночас необхідно зазначити, що **серед бібліотек ВНЗ III–IV р. а.** найкраще комплектують свої фонди *Прикарпатський НУ ім. В. Стефаника, Черкаський НУ ім. Б. Хмельницького, Луганський НУ ім. Т. Шевченка, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди», з-поміж бібліотек обласних ІППО – бібліотека КВНЗ «Херсонська АНО», Черкаського ОІПОПП, Київського ОІПОПК.* Найменше поповнюються фонди бібліотек таких ВНЗ: *Горлівського ІІМ ДВНЗ «Донбаський ДПУ», Хмельницької ГПА, Харківської ІПА та Маріупольського ДУ.*

Періодичні видання в провідних бібліотеках мережі становлять понад 20 %, проте, як свідчать звітні матеріали, кількість їх назв із кожним роком зменшується. Середній показник надходження періодики до фондів бібліотек ВНЗ у 2010 р. становив 194 назви, у 2011 р. – 180 назв, а в 2012 р. – 163 назви. Лідерами в передплаті періодичних видань залишаються бібліотеки таких ВНЗ: *Луганського НУ ім. Т. Шевченка – 382 назви та НПУ ім. М. П. Драгоманова – 333 назви.* Найгірший стан передплати в бібліотеці *Маріупольського ДУ* – лише 16 назв. Бібліотеки ІППО, Львівська й Миколаївська НПБ поліпшили передплату періодичних фахових видань. Найгірший стан передплати на 1.01.13 р. зафіксовано в таких бібліотеках ОІПО: Чернівецького – 96 назв, Львівського – 89, Кримського – 81.

Отже, моніторинг надходження документів до бібліотечних фондів провідних освітянських книгозбірень мережі дав змогу зробити такі висновки: найгострішими проблемами у формуванні фондів залишаються зменшення кількості періодичних видань, нових надходжень літератури наукового спрямування, низький відсоток комплектування документами на електронних носіях. Усе це відбувається через недостатнє фінансування, а ще, мабуть, і тому, що директори не можуть або не хочуть доводити керівникам установ важливість цього питання для діяльності своїх бібліотек.

З метою створення повноцінного ІПР науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснювалося дослідження стану поповнення фондів освітянських бібліотек документами іноземними мовами зарубіжних видавництв. На початковому етапі НДР було розроблено анкету та проведено анкетування, яким було охоплено 74 провідні освітянські книгозбірні України. Дослідження виявило, що згадані бібліотеки не передплачують періодичні видання з питань педагогіки, психології й освіти іноземними мовами зарубіжних видавництв. На противагу цьому ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського передплачувала 5, а з 2012 р. – 11 назв фахових журналів зі США, Великої Британії, Нідерландів, Німеччини, Франції та Польщі. Нині ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського передплачує такі сучасні фахові періодичні видання зарубіжних країн:

США:

- *Childhood Education* («Освіта в дитинстві»);
- *Journal of Educational Psychology* («Журнал з питань освітньої психології»);

Велика Британія:

- *British Journal of Educational Technology* («Британський журнал освітніх технологій»);
- *Educational Evaluation and Policy Analysis* («Аналіз освітньої політики й оцінювання в освіті»);
- *Gender and Education* («Гендер та освіта»);

Нідерланди:

- *Studies in Educational Evaluation* («Дослідження з оцінювання в освіті»);

Німеччина:

- *Pädagogik* («Педагогіка»);
- *Zeitschrift für Pädagogik* («Педагогічний журнал»);
- *Zeitschrift für pädagogische Psychologie* («Журнал з педагогічної психології»);

Франція:

- *La Revue Française de Pédagogie* («Французький педагогічний журнал»);

Польща:

- *Edukacja Ustawiczna Dorosłych* («Безперервна освіта дорослих»).

Усі журнали аналітично розписуються й вводяться в БД «Періодика» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, до них складаються анотації українською мовою. З метою надання доступу до цих видань віддаленим користувачам через електронну доставку документів (ЕДД) розміщено відповідну інформацію на порталі зазначеної книгозбірні, а також на сайтах і веб-сторінках освітянських бібліотек.

Ще один важливий аспект інноваційної роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й бібліотек мережі – надання доступу до ресурсів не тільки власної генерації, а й придбаних. З метою формування інформаційного простору України та надання доступу до іноземних ресурсів ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського двічі (2012, 2013) ініціювала для себе й бібліотек мережі надання тестового доступу до іноземних ресурсів із питань освіти інформаційної агенції EBSCO PUBLISHING. Про відкриття доступу було поінформовано провідні освітянські книгозбірні шляхом розсилання інформаційного листа в електронному варіанті.

Зарубіжні джерела необхідні для наукової роботи освітянам України, бібліотекам треба їх закуповувати й надавати доступ до них. Необхідно зазначити, що за період функціонування доступу до зарубіжних джерел у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ресурсами EBSCO PUBLISHING скористались 130 користувачів, 114 осіб використали можливість доступу до повнотекстових баз даних World eBook Library. Відрадно, що провідні бібліотеки мережі, зокрема 6 бібліотек ВНЗ, упродовж 2012 року передплатили доступ до ресурсів EBSCO, SCOPUS, URAN, BIOONE, POLPRED, а в 2013 р. чотири бібліотеки ВНЗ III–IV р. а. педагогічного й інженерно-педагогічного профілю передплатили доступ до зарубіжних баз даних, а саме: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди» (БД «Центр учбової літератури»), Мелітопольського ДПУ ім. Б. Хмельницького (БД EBSCO), Української ІПА (БД ВІНІТІ), Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка (БД «Центр учбової літератури»). ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в 2013 р. придбала й надає користувачам безкоштовний доступ до бази дисертацій Російської Федерації.

Для активізації формування електронних ресурсів у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та в бібліотеках мережі, а також створення повноцінного ІГІР колектив зазначеної установи посилював упродовж цих років інноваційну роботу з провідними книгозбірнями. Зокрема, триває започаткована в 2009 р. кооперативна робота з освітянськими бібліотеками щодо обміну бібліографічними записами та введення їх до ЕК у базу «Періодика», а в 2013 р. із книгозбірнями мережі розпочато обмін аналітичними бібліографічними записами (БЗ) зі збірників наукових праць (ЗНП) із питань освіти, педагогіки, психології й суміжних галузей знань.

У кооперативній співпраці з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з обміну БЗ і введення їх до бази «Періодика» станом на 1.10.2013 р. взяло участь 10 бібліотек, які працюють в САБ ІРБІС. Це:

1. Миколаївська науково-педагогічна бібліотека;
 2. Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека;
- бібліотеки ВНЗ та ІППО:**
3. Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського;
 4. Дніпропетровського ОІППО;
 5. Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти»;
 6. Кримського гуманітарного університету (м. Ялта);
 7. Кримського інженерно-педагогічного університету (м. Сімферополь);

8. Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
9. Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;
10. Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків).

За три роки співпраці ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського поповнився на 10549 записів, переданих бібліотеками мережі. У свою чергу, ця книгозбірня передала бібліотекам-учасникам обміну 30265 записів. Спільними зусиллями бібліотек у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснюється розпис 125 назв галузевих журналів України й Росії, яких загалом 300.

Ще один вид розпочатої нами кооперативної роботи – обмін аналітичними бібліографічними записами статей із збірників наукових праць. Як показали результати дослідження, організація обміну вищезазначеними аналітичними БЗ з освітянськими бібліотеками себе не виправдала через низку причин, головна з яких – відсутність у фондах книгозбірень збірників наукових праць. Натомість перспективною є співпраця зі створення зведеної бази таких видань. У цьому напрямі фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в 2013 р.:

- визначено потенційних учасників обміну аналітичними БЗ зі збірників наукових праць (11 бібліотек);
- підготовлено й розіслано листи директорам цих бібліотек із пропозиціями щодо співпраці з обміну аналітичними БЗ;
- визначено перелік і сформовано комплект документів для організації обміну аналітичними БЗ зі збірників наукових праць;
- в експериментальному режимі розпочато формування зведеної бази наукових збірників (на цей час до робочої бази наукових збірників введено 547 БЗ, отриманих від бібліотек, з них 35 БЗ – збірники наукових праць, 512 – аналітичні БЗ статей із цих збірників);
- імпорт/експорт блоку записів «Збірник+Статті» у програмному забезпеченні САБ ІРБІС64 здійснюється в повному обсязі.

Потребують вирішення деякі суто технічні проблеми, наприклад питання імпорту/експорту аналітичних БЗ, зроблених у програмному забезпеченні ІРБІС32 та інших САБ; ці питання вирішуватимуться надалі, зокрема й наступного 2014 року із залученням до співпраці й інших бібліотек мережі, насамперед тих, які працюють у програмному забезпеченні САБ ІРБІС. У перспективі розглядається можливість долучення до співпраці книгозбірень, які працюють в іншому програмному забезпеченні, наприклад УФД-Бібліотека, і які виявлять готовність до співробітництва. Це стане можливим після вирішення питання щодо конвертування БЗ.

Аналіз використання створених інтегрованих ресурсів, розміщених на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, віддаленими користувачами показав такі результати. Щоденна відвідуваність рубрики «Електронні ресурси» порталу зазначеної бібліотеки значно збільшилася. Якщо до створення ІГР, зокрема зведеної бази дисертацій з психолого-педагогічних питань, цю рубрику ЕК за день відвідувало

в 2012 р. 300 користувачів, то в 2013 р. фіксувалося близько 500 звернень до ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за день, до зведеної бази – майже 600 за аналогічний проміжок часу. Загальна кількість відвідувань усіх електронних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за вересень 2013 р. – 17221. Отже, можемо зазначити, що ця установа спільно з бібліотеками створює єдине вікно доступу до ІГР.

Чимала увага в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського приділялася підвищенню кваліфікації бібліотекарів освітянської мережі. Колективом зазначеної книгозбірні упродовж останніх 3-х років здійснювалася низка заходів: проводилися курси підвищення кваліфікації для бібліотек НАПН України, всеукраїнські й локальні семінари, на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ведеться сторінка «Науково-методична діяльність», де представляються важливі методичні документи, нові надходження до кабінету бібліотекознавства (КБ) цієї установи, готуються методичні, бібліографічні матеріали й аналітичні огляди тощо. Архіважливими є започаткування й підготовка в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з 2010 р. щорічного збірника аналітичних і статистичних матеріалів «Провідні освітянські бібліотеки в дзеркалі статистики», в якому аналізується стан розвитку вищезазначених бібліотек. Збірник виставляється на порталі зазначеної установи й надсилається в електронному вигляді до книгозбірень мережі. Надалі планується видавати його в паперовому варіанті.

З метою підвищення кваліфікації бібліотекарів освітянської мережі особлива увага фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського приділялася формуванню ресурсів із питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, документознавства в традиційному й електронному вигляді. У межах цієї НДР у ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в 2013 р. започатковано базу даних «Бібліотечна справа», куди вводяться бібліографічні записи про фахові документи, а саме: книги, збірники, наукові праці, статті з фахових періодичних видань Росії й України, повні тексти яких бібліотекарі з книгозбірень мережі можуть отримати через ЕДД.

**Перелік 19 журналів, статті з яких вводяться
до БД «Бібліотечна справа» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського**

Україна		
	Назва журналів	З якого року вводяться до ЕК
1.	Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія	з 2006 р.
2.	Бібліотечна планета	з 2007 р.
3.	Бібліотечний вісник	з 2006 р.
4.	Бібліотечний форум України	з 2006 р.
5.	Вісник Книжкової палати	з 2006 р.
6.	Світ дитячих бібліотек	з 2013 р.
7.	Шкільна бібліотека	з 2013 р.

8.	Шкільна бібліотека плюс	з 2010 р.
9.	Шкільний бібліотекар	з 2013 р.
Російська Федерація		
1.	Библиография	з 2013 р.
2.	Библиосфера	з 2013 р.
3.	Библиотека в школе	з 2013 р.
4.	Библиотека	з 2013 р.
5.	Библиотековедение	з 2013 р.
6.	Библиотечное дело	з 2013 р.
7.	Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии	з 2013 р.
8.	Мир библиографии	з 2013 р.
9.	Научные и технические библиотеки	з 2011 р.
10.	Школьная библиотека	з 2013 р.

Відкриття на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського бази даних «Бібліотечна справа» сприятиме популяризації бібліотекознавчих інформаційних ресурсів серед фахівців освітянських книгозбірень і надаватиме широкі можливості використання їх із метою підвищення свого професійного рівня.

Науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було вивчено стан передплати фахових журналів у бібліотеках мережі, який показав, що провідні освітянські книгозбірні отримують невелику кількість фахової періодики, яка не підлягає аналітико-синтетичній обробці та введенню в ЕК бібліотек. У КБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського зберігаються накопичені за багато років фахові періодичні видання України й Росії (всього 41 назва), які відображено в ЕК. Щорічно бібліотека приділяє чималу увагу передплаті фахових періодичних видань. У 2013 р. цією установою було передплачено 24 видання фахової періодики: українських – 8, російських – 16. На порталі в рубриці «Кабінет бібліотекознавства» надається доступ до повних текстів статей більшості із цих видань.

З метою активізації формування фахових інформаційних ресурсів у межах НДР вивчалось питання корпоративної роботи щодо формування повноцінних бібліотекознавчих ресурсів на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Було запропоновано провідним бібліотекам мережі кооперативну співпрацю: обмін бібліографічними записами статей із фахових періодичних видань, присвячених названим вище проблемам, із ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й введення необхідних їм БЗ до своїх ЕК. *Очікувані результати обміну:*

- *вільний і широкий доступ усіх категорій користувачів до бібліотечно-інформаційних ресурсів;*
- *скорочення економічних і фізичних витрат учасників кооперативних робіт на створення й підтримку ЕК завдяки одноразовому введенню бібліографічного запису та його багаторазовому використанню всіма учасниками й користувачами;*
- *підвищення кваліфікації персоналу;*
- *обмін досвідом між учасниками проекту;*

- *підвищення рейтингу бібліотек.*

Цю ідею підтримали загалом 3 бібліотеки із 74. З ними ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розпочала кооперативну роботу з початку 2011 р., зокрема з книгозбірнею Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, з 2012 р. – із бібліотекою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, з 2013 р. – із бібліотекою Херсонської академії неперервної освіти.

Надалі бібліотекою планується вводити оцифровані документи з питань бібліотекознавства також і до НПЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, доступ до яких буде надано тільки для бібліотекарів освітянської мережі України.

З метою вдосконалення роботи освітянських книгозбірень упродовж 3-х років фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського проводився аналіз їхніх веб-сайтів, зокрема щодо представлення на них своїх ресурсів. Дослідження засвідчило, що з кожним роком удосконалюється цей напрям роботи: станом на 1.10.2013 р. із **74 провідних бібліотек мережі мали сайти або сторінки на сайтах** своїх закладів 65 бібліотек. З них із 39 бібліотек ВНЗ – 38 (**не має сайта бібліотека Горлівського інституту іноземних мов**), з 27 бібліотек ІППО – 21, з 8 бібліотек установ НАПН України – 4; мають сайти також Львівська та Миколаївська НПБ. Електронні каталоги представлено на сайтах 27-ми з 39 бібліотек ВНЗ, вільний доступ до яких надає 21 книгозбірня; решта – у локальній мережі. У Львівській та Миколаївській НПБ надано доступ до їхніх ЕК через сайти, 75 % освітянських бібліотек подають на своїх веб-ресурсах або сторінках інформацію про передплачувані періодичні видання.

Необхідно зазначити, що бібліотеки ІППО значно поліпшили власну діяльність за останні 3 роки. Аналіз стану впровадження ІКТ у діяльність книгозбірень ОІППО на 01.01.13 р. виявив, що:

- 25 бібліотек ОІППО комп'ютеризовано, 22 з них мають вихід до мережі Інтернет;
- власні сторінки на веб-сайтах своїх інститутів має 21 книгозбірня (у 2010 р. – 14);
- дві книгозбірні мають електронні бібліотеки (ЕБ), ще в трьох – ЕБ на стадії розробки (у 2010 р. – 1 ЕБ);
- збільшилася кількість бібліотек, що надають доступ до віддалених джерел інформації своїм користувачам, завдяки чому більш повно і якісно задовольняються їхні інформаційні потреби.

Отже, введення інновацій у бібліотеках – важливий крок до модернізації книгозбірень мережі. Підтримка й просування власних сайтів, використання в навчальному та науково-дослідному процесах електронних ресурсів, зокрема віддаленого доступу, розвиток онлайн-ових послуг сьогодні є одним із найважливіших напрямів діяльності освітянських бібліотек.

Лідерами у вищезазначеному є:

- *ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;*

- *Миколаївська НПБ;*
- бібліотеки ВНЗ:
- *НПУ ім. М. П. Драгоманова;*
 - *Хмельницького НУ;*
 - *Української інженерно-педагогічної академії;*
 - *Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка;*
 - *Луганського НУ ім. Т. Г. Шевченка;*
 - *Полтавського НПУ ім. В. Г. Короленка;*
 - *Вінницького ДПУ ім. М. Коцюбинського;*
- бібліотеки ІППО:

- *Донецького ОІППО;*
- *Київського ОІППО;*
- *КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».*

Таким чином, із кожним роком збільшується кількість провідних бібліотек мережі, що намагаються йти шляхом інновацій, прагнучи заявити про себе в інтегрованому інформаційному середовищі, створюючи електронні ресурси, навчаючись ефективніше використовувати й управляти інформаційними ресурсами, беручи участь у корпоративних проектах.

Згідно з положеннями «Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (2010) і «Концепції створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (2013) колективи ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського та провідних бібліотек мережі й надалі здійснюватимуть вищезазначені напрями роботи, щоб досягти світового рівня бібліотечно-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти в умовах становлення суспільства знань.

Реалізація зазначеного вище можлива за таких умов:

- кожний учасник корпоративної системи має створювати власні інтернет-ресурси, що дасть змогу інтегрувати їх в екстранет-середовище;
- підвищення ефективності пошукових можливостей електронних каталогів ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі з урахуванням специфіки й інтересів освітянської спільноти за допомогою додаткової інформації до бібліографічних описів видань у форматі MARC;
- здійснення оцифрування видань у бібліотеках мережі, зокрема цінних і рідкісних, а також тих, що використовуються користувачами книгозбірні;
- створення галузевих наукових електронних бібліотек у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотеках мережі.

Додаткові джерела бібліотечно-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку педагогічної науки, національної системи освіти надаватимуться шляхом:

- забезпечення доступу до галузевих бібліографічних, реферативних і повнотекстових фахових баз даних на платній та безоплатній основі;
- інтеграції інформаційних ресурсів із питань педагогіки, психології й освіти;
- упровадження системи онлайн-послуг у бібліотеках мережі;
- замовлення документів віддаленими користувачами через ЕК бібліотек;
- налагодження зв'язків із зарубіжними книгозбірнями з метою запровадження міжнародного міжбібліотечного абонементу (ММБА);
- створення корпоративного проблемно орієнтованого електронного каталогу з науково-педагогічними, відомчими й університетськими бібліотеками України й світу;
- проведення бібліометричних та наукометричних досліджень на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Рівний доступ користувачів до ІГР незалежно від місця їх перебування забезпечуватиметься ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського шляхом:

- надання єдиного вікна доступу до освітніх ресурсів, створених спільно з бібліотеками мережі й розміщених на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- удосконалення й оптимізації порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, зокрема через оприлюднення його основних матеріалів українською, англійською та російською мовами, розширення спектра послуг;
- підвищення рейтингу порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та сайтів бібліотек мережі в пошукових системах і соціальних мережах;
- розміщення інтегрованих фахових електронних матеріалів, зокрема повнотекстових, на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, сформованих спільно з бібліотеками мережі;
- надання доступу до світових фахових електронних ресурсів.

Висновки. У результаті формування ІГР, відображення його в інформаційному просторі держави, надання до нього вільного доступу незалежно від статусу та місця перебування користувачів шляхом реалізації принципово нових можливостей пошуку й використання буде створено умови для інтенсифікації науково-дослідної діяльності, навчально-виховного процесу в освітянській сфері України. Це в остаточному результаті сприятиме побудові суспільства знань, підвищенню ефективності науки й освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. *Антопольский А. Б.* Информационные ресурсы России : науч.-метод. пособие / А. Б. Антопольский. – М. : ЛИБЕРИЯ, 2004. – 423 с. – (Серия «Библиотекарь и время. XXI век» ; № 14).

2. *Воройский Ф. С.* Основы проектирования автоматизированных библиотечно-информационных систем / Ф. С. Воройский. – М. : ФИЗМАТЛИТ, 2008. – 453 с. – Библиогр. в конце разд.

3. *Горовий В. М.* Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства / В. М. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : [НБУВ], 2005. – 296 с.

4. *Давидова І. О.* Бібліотекознавче виробництво в інформаційному суспільстві : монографія / І. О. Давидова ; Харк. держ. акад. культури. – Х. : [б. в.], 2005. – 294 с. – Бібліогр.: 504 назви.

5. *Ильганаева В. А.* Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь-справочник / [авт.-сост. В. А. Ильганаева]. – Х. : [б. и.], 2009. – 392 с.

6. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства : [монографія / авт. колектив: О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2011. – 247 с. – Бібліогр. у кінці розд.

7. Концепція Державної цільової національної культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» [Електронний ресурс]: затв. постановою Каб. Міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-п>. – Назва з екрана.

8. Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / [Рогова П. І., Артемов Ю. А., Вараксіна Н. В., Лобановська І. Г. ; наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 20 с.

9. *Лаврик О. Л.* Академические библиотеки: состояние и модель развития в современной информационной среде : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра пед. наук : спец. 05.25.03 «Библиотековедение, библиографоведение и книговедение» / Лаврик Ольга Львовна. – Новосибирск, 2003. – 60 с.

10. *Линдеман Е. В.* Особенности формирования и использования информационных ресурсов в области научно-технической и инновационной деятельности: взаимосвязь экономики, науки и образования [Электронный ресурс] / Е. В. Линдеман // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : материалы конф. – Электрон. текст. дан. – М. : ГПНТБ России, 2010. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM). – Систем. требования: IBM PC, Windows 2000 или выше. – Загл. с этикетки диска.

11. *Лобузїна К.* Сучасні підходи до інтеграції електронних інформаційних ресурсів бібліотек / Катерина Лобузїна // Вісн. Книжк. палати. – 2012. – № 12. – С. 24–28. – Бібліогр.: 22 назви.

12. *Лобузїна К.* Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності = Technologies for Knowledge Resources Organization in Library and Information Activities : монографія / Катерина Лобузїна ; [відп. ред. О. С. Онищенко] ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : [б. в.], 2012. – 249, [1] с. – Бібліогр.: с. 221–249.

13. *Мар'їна О.* Розвиток корпоративних бібліотечних проєктів в Україні / Олена Мар'їна // Вісн. Книжк. палати. – 2010. – № 1. – С. 22–25. – Бібліогр.: 31 назва.

14. *Самохіна Ж.* Пленарне засідання конференції : [Міжнародна наукова конференція «Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI століття»] / Жанна Самохіна // Бібл. вісн. – 2012. – № 6. – С. 41–46.

15. *Сизов Б. Н.* Информационно-образовательные ресурсы ГЕПБ им. К. Д. Ушинского: состояние и перспективы развития [Электронный ресурс] / Сизов Б. Н., Маркарова Т. С. // Библиотеки и информационные ресурсы в современном

мире науки, культуры, образования и бизнеса : материалы конф. – Электрон. текст. дан. – М. : ГПНТБ России, 2005. – 1 электрон. опт. диск.

16. Соколова Н. В. Интеграция информационно-библиотечных ресурсов и сервисов: вариативность решений в рамках общей концепции / Н. В. Соколова // Сборники Президентской библиотеки им. Б. Н. Ельцина / Президент. б-ка им. Б. Н. Ельцина. – СПб., 2011. – Вып. 2 : Электронная библиотека: современные технологии интеграции информационных ресурсов. – С. 54–73.

17. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Каб. Міністрів України від 15 трав. 2013 р. № 386 // Уряд. кур'єр. – 2013. – 13 черв. (№ 105). – С. 12–14.

18. Стратегія розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: Ю. І. Артемов, П. І. Рогова, Н. В. Вараксіна ; наук. ред. П. І. Рогова]. – Електрон. текст. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/Strategija%20rozvitku%20DNPB%20Ukrainy.pdf>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 26.09.2013.

19. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : затв. Законом України від 9 січ. 2007 р. № 537–V // Відом. Верхов. Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

20. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва ; Харк. держ. акад. культури. – Х. : ХДАК, 2008. – 288 с.

21. Шрайберг Я. Л. Интеграция библиотек в развивающееся информационное общество: что нас ждёт впереди? : ежегод. докл. конф. «Крым». Год 2012 / Я. Л. Шрайберг // Науч. и техн. б-ки. – 2013. – № 1. – С. 7–50. – Библиогр.: 27 назв.

22. Анотований звіт : (заключний) / [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського]. – К., 2014. – 127 арк.

П. И. Роговая

Формирование интегрированного отраслевого информационного ресурса на базе Государственной научно-педагогической библиотеки Украины имени В. А. Сухомлинского: состояние и перспективы

Статья подробно информирует об этапах и процессах создания на базе Государственной научно-педагогической библиотеки Украины имени В. А. Сухомлинского интегрированного отраслевого информационного ресурса (ИОИР), которые осуществлялись в рамках НИР на протяжении 2011–2013 гг. Изложены также ближайшие перспективы развития ИОИР, которые опираются на уже приобретенный опыт его формирования и использования.

Ключевые слова: интегрированный отраслевой информационный ресурс (ИОИР), информационное пространство, общество знаний, он-лайн услуги.

P. I. Rohova

Formation of the Integrated Branch Information Resource on the Basis of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine: Its State and Prospects

The article informs in detail about all the stages and processes of creating the integrated branch information resource (IBIR) on the basis of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine. The author highlights the nearest IBIR development prospects based on acquired experience in its usage.

Key words: integrated branch information resource (IBIR), information space, society of knowledge, on-line services.

Надійшла до редколегії 15.11.2013 р.